

Դ Ի Տ Ա Կ

Բ Ի Ի Զ Ա Ն Դ Ե Ա Ն

Դ Ի Ն Դ Ի Ո Յ

Ը Ն Կ Ե Ր Ո Ւ Թ Ե Ա Ն Ա Ր Հ Ա Ր Ո Ւ Ն Ե Ա Յ

1813.

23 • 24 • 25 • 26 • Մ Ա Յ Ի Ս :

Ս Ա Ք Ս Ո Ն Ի Ա .

Ստանիսլայի սահմանագրութիւնէն 2 Մայիսի :

Քրուֆ Պառչին Ճէնէալը որնոր պաշարերէ Վիթթմայէռը, նոյն փորձմը ըրաւ առնելու համար աս տեղը Ֆրանսըզներուն ձեռքէն՝ որոնց գըլխաւորը էր Լաբուաբ Ճէնէալը, բայց ներսի պահապան զօրքը աղէկ կըտրիճուէ վրնտեց՝ շատ մարդ զայլնելով թշնամինէրէն :

Թհուսին Մոսկովի տեղակալ Ճէնէալը՝ որ պաշարերէր Սեանտաուին բերդը, շատ պատնէշներ շինել տրվաւ բերդին առջևը, բայց ներսի պահապան զօրքը Թփի կրակով բոլորը այրեց : Աս Ճէնէալը սասաիկ Թփօտեղ տրվաւ Սեանտաուին, և աս պատճառաւ շատ շինուածքներ քաղաքին մէջը այրեցան, բերդին վրայ Ֆրանսըզն զօրքերը շինեցին պատնէշպէս բա-

ներ՝ պաշտպանելու համար բերդը թշնամին կրակէն, բայց Պառչին Թփիշները բոլորը գետին ձգեցին իրենց Թփիբուռն կիւղէներով : շուտը Ֆրանսըզները նորէն տեղը ուրիշ շինեցին : Պառչինը մէկ անգամմը յարձակեցան աս բերդին վրայ առնելու համար, բայց վերջը իրենքալ զըջացին իրենց ըրած գործքին վրայ, վասն զի իրենց կողմէն շատ մարդ կորսնցընէին էտե բռնադատվեցան էտ ալ քաշվելու :
(Օրագր. Փաբիլա :)

Բ Ի Ո Ւ Ս Ս Ի Ա .

Պառչի սահմանագրութիւնէն 3 Մայիսի :

Լմացանք Տանճքայի քովերէն թէ Ռաաբ Ֆրանսըզն Ճէնէալը որ կըպահէ Տանճքային բերդը, իմանալունպէս թէ սկսեց թշնամուծի Պառչին ու Ֆրանսըզն մէջ, բանալ գրերէ հոնտեղը գըտնըված Պառչի օֆֆիշալները : (Օրագր. Փաբիլա :)
ՆԻՄ .

Ն Է Մ Ց Ե Ս Տ Ա Ն

Վեհապետ 5 Մայիս:

Յաղթութե խապարը՝ որ ըրաւ Ֆրանսըղ-
ներուն կայսրը Մոսկովի ու Պոլսի զօ-
րաց դէմ խիստ շատ զարմացուց Վէնայի-
ները. հիշ մեկը չէր հաւատար թէ Վաթո-
լէն կայսրը կարենայ մէկտեղ ժողովել Լե-
րեն ասդին անդին ցրոճած զօրութիւնը, և
թէ աս ատտիճանի մեծ յաղթութիւնն է:

Մասնաւորաց թուղթերը կիմայրնեն թէ
Պոլսիները, Մոսկովիները ետ պիտոր քաշ-
վին ու անցնին պիտոր Էլզա գետը, և աս
գետը պիտոր պաշտպանեն՝ ունի զի անդին
չանցնին Ֆրանսըղները:

Բրիտիքէ Շվաբաձէմպէսկը հասաւ
Վէնայա ամսուս 3 ին. ասկից շուտմը Պե-
մա պիտոր երթայ կարգադրելու համար
իրեն բանակը: (Գաղթի. Բրանն):

Պ Օ Ե Մ Ի Ա

Բրախ 8 Մայիս:

Բրիտիքէ Բուլթուսովը որ էր մենծ Ճե-
նեւալը Մոսկովի բանակին՝ մեռաւ փառ
թաճ ջերմ ըսված հիւանդութե Սպրիւն
28 ին Պանթաձէն քաղաքը՝ որ է Սէզիային
մէջ. աս Ճէնեւալը էր շատ անուանի Ճե-
նեւալներէն մեկը Մոսկովին մէջ, և ար-
գիւնաւոր իրեն երևելի կըտրիճութիւնե-
րուն համար. 73 տարվան էր երբոր մե-
ռաւ. ասոր մարմինը զմրուսած պիտոր
տանին Մոսկովիստան. ասոր տեղը յաջոր-
դեց Մոսկովի զօրաց ռէհանուր Ճէնեւա-
լութե Վինթաձէմպէսկին երևելի Ճէնեւա-
լը: Աս պաշտօնը նախ տրվին Պէնինիսէն
Ճէնեւալին, բայց ասիկայ իրեն կամօքը
հրաժարեցաւ:

(Օրագր. կայսեր):

Մ Ա Ճ Ա Ռ Ս Տ Ա Ն

Զէնի. 2 Ապրիլ:

Աս օրերս յայտնվեցան Սքհարեպէին կոմ-
սութե պէյուսէ մէջ երկու երևելի անձինք
պաշտօնատարներուն մէջէն՝ որոնք ծածուկ
սուտ թուղթեր կըչինէին՝ որ հոնտեղ ստա-

կի տեղ կանցնի: Աս թուղթերը գրեթէ
բոլոր 200 զննող էին. ասոնք մէկէն բան
տը գըրվեցան, ու պիտոր պատժովին իրենց
յանցանայ մեծութե կէտէ. աս միջոցին
մէջ բանաւ գըրվեցանաւ աս սուտ թուղ-
թերուն համար թուղթ շինողը:

(Օրագր. կայսեր):

Փ Ր Ա Ն Ս Ա

Փարէզ. 11 Մայիս:

Նաբօլէն կայսր Միխայիլ-ը համայն՝ որ
գրեց իշխան Խաբէյայ Տոբային, որնոր մեռաւ
աս վերջի պատերազմին մէջ:

„ Իմին սիրելի աղբակահաւ, բու երկդ
„ մեռաւ պատերազմին մէջ: Բու կորսըն-
„ ցուցածդ իրաւ որ մեծ է իբրեւ թէ ալ-
„ զաքդ ասկից ետեւ երեսի վրայ կըմնան,
„ բայց իմին կորսընցուցածս բուկինէդ ա-
„ լելի է: Մեռաւ Խաբէյային Տոբայն
„ մէկ փառաւոր մահուամբը առանց նե-
„ ղութի քաշելու, ձգեց իրեն համբաւը
„ ասանց մէկ փառաւորութիւնը մեռաւ չէր կրնար
„ մեծ փառաւորութիւնը մեռաւ չէր կրնար
„ ձգել իրեն տղոցը. ասկից ետեւ տղաքը
„ ես կըհոգամ անոր տեղը, և իմ գութս
„ ինչ որ կըցըցնէ իրենց հօրը իրենք վայե-
„ լեն հիմակվանէ ետեւ իբրեւ օրինաւոր
„ ժառանգներ. աս գրածներէս հանէ քե-
„ ղի մեծ մեծ միսթարութիւններ՝ որոնք
„ փարատեն բուկին ցաւերդ ու տրամաւ
„ ներքդ. հիշ մի տարակուսիր զքեզ չեմ
„ մոռնար:

„ Աս թուղթս չունենալով իրեն ուրիշ
„ վախճանը, կաղաչեմ զիմ՝ որ զքեզ պա-
„ հէ իմ սիրելի աղբակահաւ իրեն նք և
„ արժանաւոր պաշտպանութե տակը”:

Գրուեցաւ իմ կայսերական բանակէս
որ է Բօլդիւ Մայիսի 6 ին 1813:

Հաստատեալ. Նաբօլէն կայսր...

(Միսիլոն):

Կայսրուհին կառավարը Ֆրանսայու, գրեց
թուղթ իրեն տէրութե մէջ եղած ամեն
թեմ ունեցող եպիսկոպոսներուն Նաբօլէն
կայսեր անուանով:

կայս

Կայսրուհի-Թագուհի, Կառավար Գրանսայու
 Եւ

„Տէր Եւս ան յաղթութիւն որ ըրաւ
 „Նաբոլէօն կայսրը մեր ամենասիրելի էրի
 „կը և Թագաւորը Լուդօնին դաշտերուն
 „մէջը, պէտք է ճանչնանք թէ էր մէկ
 „մասնաւոր այդ պաշտպանութիւնը, ասոր
 „համար կը բաղձանք որ առնէ ինքնուրու
 „աս Թուղթը՝ հաճի ձեր տէրութիւն եր
 „գելու մէկ դէպ Եւ. Գրանսայու շնորհա
 „կալութեան համար աս այդ մէկը ըրած է
 „բարեկամքը՝ ըրէք աս աղաչանքին հետ
 „ուրիշ աղօթքներ ալ ինչպէս որ պատշաճ
 „կը գտնենք իւրն գրելու համար այդպաշ
 „պանութիւն մեր զէնքին վրայ, և մասնա
 „ւորապէս Նաբոլէօն կայսրը մեր ամեն
 „նասիրելի էրկան ու Թագաւորին ան
 „ձին վրայ, ո՞ր զի նո՞ւ պահէ զինքը ամ
 „մէն վտանգներէ : Իրեն անձին պահպա
 „նութիւնը շատ հարկաւորէ իրեն տէրու
 „եղբանկութեան, ու Եւրոպային և կրօնին
 „պաշտպանութեան համար, վն զի ինքնէր
 „որ մինչև ասորս ասոնք ոտքի վրայ հաս
 „տատ պահեց : աս է միայն հարազատ և
 „ճամբարի պաշտպանը :
 „Աս Թուղթն չունենալով ուրիշ վախ
 „ճան կաղաչմբ զեւ որ պահէ զձեզ Տէր
 „Եւս իրեն քր պահպանութեան
 „տակը” :

Գրուեցաւ աս Թուղթը Սան-Քլուտին
 կայսերական պալատէն, մայիսի 11ին 1813 :

Հասարակ. Մարիա Լուիզիա, Կայս
 րուհի և Կառավար Ֆրանսայու :

(Մօնիթօր :)

12 ին :

Մայիսի 2ին եղած պատերազմին վր ինչ
 որ տեղեկութիւն առնուեցաւ Թշամբին
 մասնաւոր Թուղթերէն՝ որ ինկան Ֆրան
 սըզին ձեռքը դնէնք հոս ինչպէս որ կը դը
 նէ փարիզու օրադրուներուն մէջ, վասն
 զի գետնէն որ ամենից փափաքելով մտիկ
 կը գնէն :

Մէկ Թուղթիմը մէջ որ գրուած էր
 Մայիսի 2ին՝ պատերազմէն ետեւ կրսէ :
 „Մեզի կուզէին հաւատացնել թէ Ֆրան

„սըզին՝ բանալը տղաներէ կը բաղկանայ,
 „բայց մէնք այսպիսի կատաղածութիւն չենք
 „տեսած ինչ որ ցրցուցին ան սըրլաք ըս
 „վածները : աս բանակին զինուորները մէջ
 „մէկ բերդեր էին, և շատ դժուարին բան
 „մընէր պատերազմով զարնելը անոնք : կըս
 „վէր թէ Ֆրանսըզները ամենին թօփ
 „ձի չունէին, բայց Ֆրանսըզին թօփերը
 „ու թօփձինքը չէր եղած մինչև հիմայ
 „այսչափ շատ ու զարհուրելի” :

Ուրիշ Թուղթիմը մէջ կը գրուի այսպէս :
 „Միայն վախը Մոսկովի ու Պուլշի բա
 „նակին չէր համարձակեցնէր մէկ Թշամբ
 „զինուորիմը զարնելու անոնց հետ : Վինթ
 „ձէնսթէին Մոսկովի ձէնէն ալը կը կենար
 „Լիբսիա, աս ձէնէն ալը ըսաւ թէ աւել
 „յանձն կառնու կորսնցունել իրեն մէկ թեւ
 „քան թէ Ֆրանսըզներուն մէկ թիւ տեղ
 „տայ, բայց երբոր պատերազմը լընցանէ
 „Պուլշները կը կանչէին, ամէն վախճ յան
 „առիւ ամէն բան պաշտպանելու համար, և ամէ
 „ն թէ կը կորսնցունէր” :

Մէկ ուրիշ Թուղթիմը մէջ ալ որ գրը
 ունած էր մայիսի 4ին կը պարունակէ աս
 հետեւեալ խաղաղները : „Մայիսի մէկին
 „Ալեքսանդր կայսրը ու Պուլշին Թագա
 „ւորը երկուքը մէկէն հասան Պորնա : Պլու
 „շէր Պուլշին ձէնէն ալը առաջ գացերէր
 „արիւից Պուլշին Թագաւորի տըրուոն ու ու
 „րիշ Բրինչիեկներու հետ : աս օրվան և դի
 „շերվան մէջ Մոսկովին ու Պուլշին զօր
 „քը ճամբայ ելան երթալու ան դաշտը ուր
 „տեղ պիտոր ըլլար պատերազմը” :

Պատերազմը լըմըննալէն ետեւ Պուլշն
 ձէնէն ալին գունդը, և մէկ քիւլմընալ Մոս
 կովի զօրքերէն ետ քալուեցան գէպ ի Պօր
 նա, ձիաւորներուն կարգը բոլոր խառ
 նափնդորէրէր, զանազան գունդեր մէկըմէ
 կու հետ խառնըմբ էին բաց ի 2 զրահա
 ւոր Մոսկովի դունդէն : աս խառնափնդո
 րութիւն կը կենար հետեւի զօրաց գունդե
 րուն մէջնալ, վն զի հետեւակները ձիաւոր
 ներուն գունդին հետք խառնըմբէին :

Պուլշին Թագաւորը անցաւ Պորնաէն
 Ալդէմպուռի երթալու համար, և հոնտե
 դը ուշացաւ կէս սահաթի չափ միայն, հետը
 չէր իրեն տղան : Թագաւորը խիստ աղբա
 մած էր և հիւ չէր խօսէր : Երբոր դնայ
 Պորնաէն Պուլշին Թագաւորը՝ հասու հոն
 Պլուշէր ձէնէն ալը, և գիշերը հոն անցուց
 աս

աս Ճէնէնալին մէկ ազգիւր պաշտօն վերաւորված էր թեթեւ կերպով: Կըսվի թէ աւոր համար Մոսկովները կորսնցուցերէն պորթը վասն զի ուշացերէ Եօսք Պառլէն Ճէնէնալը, և չէ հասած պատերազմին տեղը ժամանակին կէօրէ: Պառլէն զինուորնէրը դանդաւ կընենկոր թէ 3 օր է որ բան մը չեն արված ուտելու, և իրենց վարձքը կերենայ թէ սիրտերնին կոտրած է:

Կամաւոր որսորդ ըսվածները շատ փասներ քաշեցին, ձիաւոր զօրքին գունդէն շատ մարդ կորսնցուցաւ: Սև հալաւ հօւ սարներուն գունդը որ էր հաղար հոգի, մնացերէ անկից 20 հոգի: Կըգանդատին կոր թէ վայրաւար եղաւ Պառլէն ձիաւորները դարան դընելը, որովհետեւ կոտորվեցան դրեթէ բոլորը թօփի կըրակէ: մէկ քանի Պառլէն գունդեր որոնց իւրաքանչիւրը կըբաղանար 5 հաղար հոգիէն շատ մեծ փնաններ քաշեցին: Սէղկայէն եկած գունդը՝ հաղարէն մնաց 50 հոգի: Պառլէն սղուն վրայ մէկ ստոյգ խապարմը չկայ, կըսվի Պօրնային մէջը թէ աս Բրնչեքէնալ մեռնօղներուն մէջնէ: (Օրաբ. Փարիս:)

Փարիզու օրագրութե մէջը կըգրվի աս հետեւալ խօսակցութիւնը:

Լուդֆէնին դաշտերը՝ որոնք երեւել են զինուորական տարեգրութիւններուն մէջը (1) վաստակեցան երենց նոր փառքմընալ:

(1) Աս Լուդֆէնին դաշտերը երեւել ու անուանին են մը զի մեծ մեծ պատերազմներ, ու անուանին յաղթութիւններ եղերէ: Քէուզկ պէսկ՝ որ է Լուդֆէնին ու Մէրսէ պուսկին մէջ տեղը, առաջին Էնրիկոս Դէմյէնի կայսրը ջարդեց ու յաղթեց թաթարներուն 933 ին. և աս յաղթութիւնը ձեռք ձգեց բոլոր նէմյէստան մէկ մեծ հանգըստութիւնը:

Պրէթիէնֆելտին մէջ զարկաւ ու ջարդուփուրդ բրաւ զկայսերական զօրքը Կուսթալօ Ատօլֆօսը 1631 ին: Աս տեղը Փիքբօլմինի կայսերական Ճէնէնալը յաղթութեցաւ: Ըզկաններէն 1642: Լուդֆէնին դաշտերուն մէջը՝ երեւել Կուսթալօ Ատօլֆօսը 1632 ին ըրաւ մէկ մեծ յաղթութիւն մը կայսերականաց դէմ, բայց ինքնալ հոն տեղը մեռաւ: մէկ մեծ քարովմը նշան դրը

հոս Մոսկովի ու Պառլէն զօրքերը մէկ տեղ միացած, մայիսի 2 ին զարնուկեցան սաստիկ Ֆրանսիացի զօրաց մէկ կըտորէն: Իրենց ձիաւորներուն անթիւ բաղմունքը, իրենց թագաւորներուն առաջիկայ ըլլալը, ու բաղձանքը՝ վերցնելու իրենցմէ առջի յաղթութիւններուն վատահամբաւութիւնները, չիկըրցան հիշ մէկ կերպովմը հաւատարիւ մեր զօրաց կըտորիձութե, սրտին, ճարպիկ կուձեթ օֆֆիլիշաներուն, և խելքին մեր երեւելի զօրավարին: Հաստեղը ոչնչացաւ թշնամին բոլոր միտքը դրած բաները: Եր Ֆրանսիացի կըրնայ կարգաւ ան գործքերը՝ որոնք փառաւորեցին ամուսն երկու օրը՝ առանց զգալու իրեն սրտին մէջ մէկ աղգային մեծաստուածիմը: Աս օրը պատմութիւններուն մէջը կըմտնայ ան օրերուն կարգը՝ որոնք նշանաւոր են երեւելի յաղթութիւններով: Ինչպէս են յաղթութե օրերը Մառտէն Կօին, Աուսթրիական ձիւն, Դէնսին, Ֆրիէտէ Լանտին ու Մօսքային:

Ո՞ր կըրնայ չտալ մէկ մեծ գովութիւն մեր կըտորիձ զօրքերուն համար: Հաղթութե կըթմեցան դէնք սունուլ ձեռքներին, կը ջանային անցնել իրենց թագաւորին աջէն առջեւ հին ու փորձ զինուորները, ճակատեցան պատերազմելու համար, և մէկ օրը բաւական եղաւ տալու իրենց շատ տարվան կըթմութիւնը: Եթէ մեր թշնամիները իրենց քաջութեթը ընծայեցին ասկից առջի ըրած յաղթութիւններին՝ որ պէտք էր ընծայէին մէկ անողորմ, ու խիստ դէշ կըլմայիսը՝ տեսնան հիմայ և իմանան թէ խաբովերեն:

Մէկ երկայն ու ընդարձակ դաշտիմը մէջ տնչափ լըցուէրէին իրենց ձիաւորները որ մինչև հորիզոնը մ'ընցուցերէին, բայց ի վրայոր ամի Ֆրանսիացիները անտնց կէսէն քիչ ըլլալով՝ վըռնուցին զանոնք մէկ կատարեալ յաղթութեթմը:

(Օրաբ. Փարիս:)

ված է ուրտեղ որ մեռերէ աս անուանի Ատօլֆօսը: Վերջի յաղթութիւնալ ըրաւ հաստեղը Կաբօլէօն կայսրը:

(Օրաբ. Կայսեր:)

Աս գործքը՝ որ է պատմութիւն հիմակվան ատենիս, տանըհինկ օրը մէյմը կըբաղվի:
ԻՎԵՆԵՏԻԿ ԻՎԱՆՍ ՍԲՐՈՅՆ ՂԱԶԱՐՈՒ: